

De politiska partiernas medlemsutveckling

Olof Petersson

Rapport till SNS Demokratiråd

Studieförbundet Näringsliv och Samhälle

2005

Färre partimedlemmar

De politiska partierna har flera gånger stått i centrum för de årliga rapporterna från SNS Demokratiråd. Nästa års rapport, som handlar om medier och valrörelser, kommer att uppmärksamma relationerna mellan partier, medier och väljare. Demokratirådet år 2000 ställde den övergripande frågan om demokratin hade någon framtid utan politiska partier.

Att ägna uppmärksamhet åt de politiska partierna i analyser av demokratins funktionssätt behöver knappast någon motivering. Partierna spelar en särskilt stor roll i den svenska demokratiuppfattningen. Många utredningsbetänkanden och andra officiella dokument framhäver partiernas avgörande roll för folkstyrelsetankens förverkligande. Svensk demokrati betraktas i allt väsentligt som en representativ demokrati där medborgarnas inflytande utövas genom de politiska partierna. Den europeiska forskargrupp som hade ansvar för Demokratirådets rapport 1999 konstaterade att Sverige har en starkt particentrerad demokratisyn.

Med tanke på den stora betydelse som partierna tillmäts i den demokratiska processen finns det flera illvarslande utvecklingstendenser. Demokratirådet 2000 fann bland annat att partiernas medlemsbas minskade i snabb takt. Under 1990-talet hade antalet partimedlemmar reducerats med ungefär en tredjedel. Om den nedåtgående trenden fortsatte i samma takt skulle partierna inte ha en enda medlem kvar inom något drygt årtionde. Demokratirådet resonerade om olika framtidsscenarioer, men varje prognos för den fortsatta medlemsutvecklingen var osäker.

Det har nu gått ett halvt årtionde sedan rapporten publicerades. Det kan därför vara dags att följa upp tidsserien över partiernas medlemsutveckling, för att se om tiden har givit anledning att modifiera 2000 års kartläggning och slutsatser.

När det gäller metodproblemen för att mäta partiernas medlemsantal konstaterade Demokratirådet 2000 att uppgifter om partiernas medlemstal kan hämtas från två källor, från partiernas egna medlemsregister och från intervjuundersökningar. Med all sannolikhet innebär båda datainsamlingsmetoderna en viss överskattning

av det faktiska medlemsantalet. Partiernas avregistrering av frånfallande medlemmar släpar efter och intervjuundersökningar har, främst på grund av bortfall, en tendens att övervärdera befolkningens deltagandenivå. Den skattning som bygger på dessa två datainsamlingsmetoder ligger därför snarare i överkant än i underkant i förhållande till partiernas verkliga medlemsbas. Dessa mätproblem har emellertid större betydelse när det gäller att skatta den absoluta nivån; för en bedömning av förändringar har felen mindre betydelse.

Medlemsutveckling: officiella uppgifter

Demokratirådet 2000 utgick från definitioner och data i Anders Widfeldts avhandling om de politiska partierna (1999). Widfeldts uppgifter kompletterades och aktualiserades genom data som inhämtades från de politiska partierna. På grundval av denna sammanställning presenterade Demokratirådet data över partiernas medlemsutveckling under perioden 1991–1999. Valet av startår för mätserien motiverades av att socialdemokratierna fram till år 1991 hade ett system med kollektivanslutning av fackliga medlemmar. Medlemssiffrorna före och efter detta år är därför inte jämförbara.

Till följd av något skiljaktiga redovisningsmetoder är partiernas officiella medlemsuppgifter inte helt jämförbara. Några partier inkluderar vissa sidoorganisationer såsom kvinnoförbund, medan andra har valt att särredovisa exempelvis kvinnoorganisationen. Inget parti tar dock med sitt ungdomsförbund i medlemsredovisningen för moderpartiet.

Demokratirådets rapport 2000 inriktades på att så långt möjligt skapa jämförbarhet mellan partierna. För de partier som särredovisar sidoorganisationer insamlades separata medlemsuppgifter för dessa och adderades till moderpartiets medlemstal. Problemet med denna operation är dels att det finns risk för viss dubbelredovisning i den mån som personer är medlemmar både i moderparti och i sidoorganisation, dels att de redovisade siffrorna inte alltid överensstämmer med partiernas officiellt redovisade medlemstal. Denna nya dataredovisning skiljer sig i ett avseende från Demokratirådet 2000. De

redovisade uppgifterna hänför sig uteslutande till partiernas officiella medlemstal. Några försök att skapa jämförbarhet genom att addera sidoorganisationer har denna gång inte gjorts. Det innebär att nivåskillnader mellan partierna bör analyseras med viss försiktighet. Däremot torde justeringen av redovisningsmetod inte ha någon större betydelse för skattningen av medlemstalens förändringar över tid.

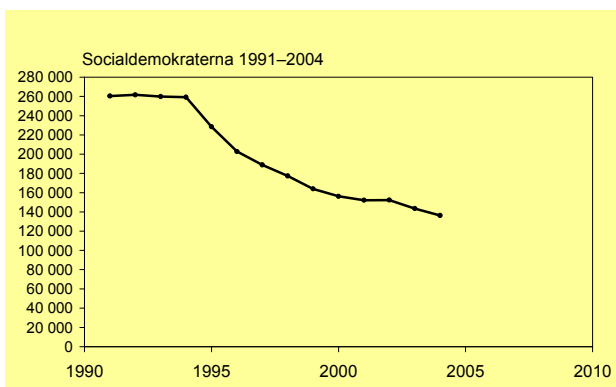
Uppgiften om antalet medlemmar avser förhållanden den 31 december respektive år. Data har insamlats genom en förfrågan till de sju riksdagspartierna. Partierna har i detta sammanhang också tillfrågats om de också har andra data och undersökningar som kan bidra till att belysa medlemsutvecklingen.

De politiska ungdomsorganisationerna behandlas inte i denna rapport. Deras medlemsituation är i dag oklar. Ungdomsstyrelsen saknar exempelvis aktuella uppgifter om SSU och Ung Vänster, eftersom dessa organisationer inte längre ansöker om statsbidrag.

I den följande redovisningen presenteras först de data som bygger på uppgifter från partierna och därefter tillgängliga intervjuundersökningar. Basmaterial redovisas i tabellform i slutet av denna rapport. Ordningföljden mellan partierna har bestämts med hänsyn till medlemsstorlek.

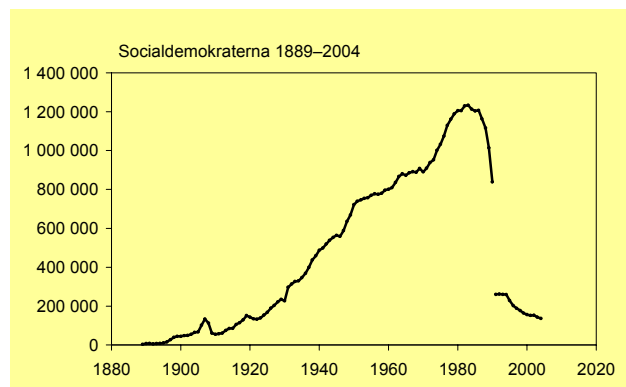
Socialdemokraterna

I socialdemokraternas medlemsiffror ingår kvinnoförbundet och broderskapsrörelsen, men inte ungdomsförbundet. Antalet partimedlemmar har minskat från cirka 260 000 år 1991 till cirka 136 000 år 2004. Det rör sig alltså i stort sett om en halvering under en trettonårsperiod.

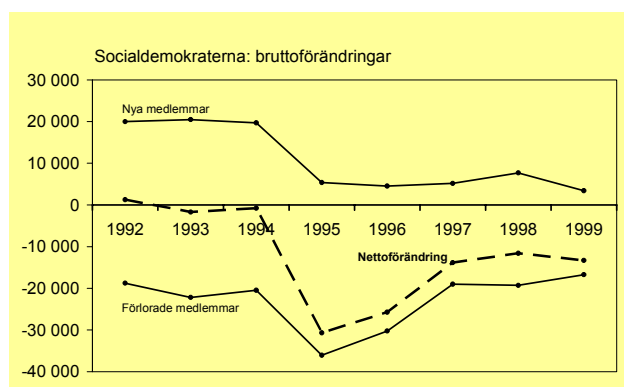

Det har visserligen varit fråga om en minskning varje år, men det kraftigaste raset ägde rum under några år i mitten av 1990-talet. Under den senaste femårsperioden har socialdemokraterna minskat med i genomsnitt cirka 5 000 medlemmar om året.

Kollektivanslutningens avskaffande i början av 1990-talet innebar en dramatisk förändring av det socialdemokratiska partiets medlemsbas. Ett längre historiskt perspektiv visar hur medlemsantalet successivt växte, för att nå en kulmen kring 1,2 miljoner i mitten av 1980-talet. Dagens nivå på cirka 130 000 medlemmar betyder att partiets medlemsbas är i samma storleksordning som i början av 1920-talet.

Med ledning av mer detaljerade uppgifter från socialdemokraterna är det möjligt att mer i detalj analysera vad som hände under 1990-talet. Diagrammet nedan visar bruttoförändringarna i medlemsstocken. Den översta kurvan anger antalet nytillkomna medlemmar varje år, den understa kurvan antalet medlemmar som inte förnyade sitt medlemskap. Skillnaden utgör den årliga nettoförändringen av medlemskåren.

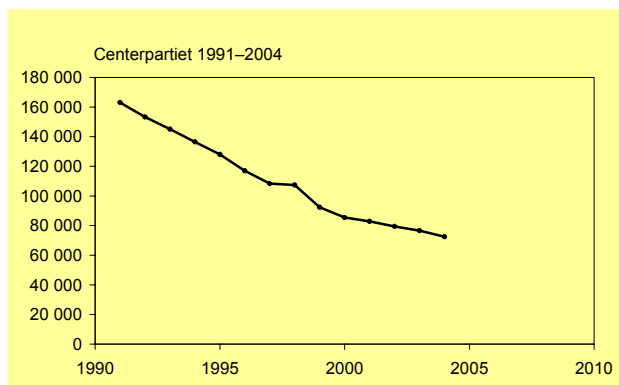
I början av 1990-talet var det ungefär lika många medlemmar som lämnade partiet som anslöt sig som nya medlemmar. Andra under-

sökningar tyder på att detta har varit en relativt normal process i partier och folkrörelser. Bakom relativa stabila nettosiffror döljer sig en bruttorörlighet som innebär en viss omsättning av medlemskåren från år till år. I mitten av 1990-talet inträffade två händelser, vilka sammantagna fick en dramatisk effekt på medlemsantalet. Bruttoförlusterna blev ovanligt stora; ett betydande antal medlemmar brydde sig inte om att förnya sitt medlemskap. Samtidigt sjönk bruttoinflödet; antalet nytilkomna medlemmar gick ner från cirka 20 000 till några få tusen per år. Mot slutet av 1990-talet hejdades det stora utflödet. Antal medlemmar som årligen lämnar partiet började närma sig mer normala nivåer. Men det anmärkningsvärda är att antalet nytilkomna medlemmar fortsatte att ligga kvar på en mycket låg nivå.

Slutsatsen av denna inblick i socialdemokraternas medlemsutveckling är att det inte är självklart att tolka det minskande antalet partimedlemmar som att ”partierna förlorar medlemmar”. Partierna har antagligen alltid tappat medlemmar, men tidigare har denna man kunna kompensera denna bruttoförlust genom att rekrytera nya anhängare. Det sjunkande totalantalet medlemmar beror i första hand på att partierna inte längre har samma förmåga att attrahera nya medlemmar.

Centerpartiet

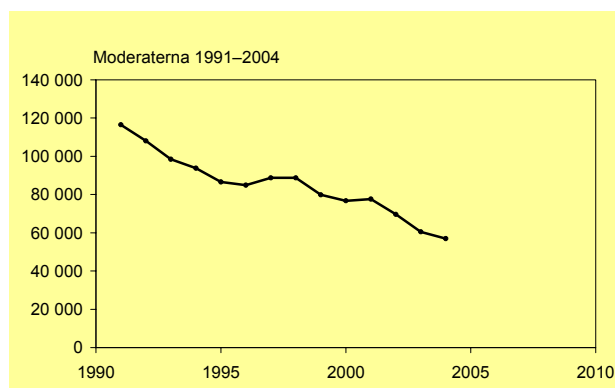
Centerpartiets medlemsantal minskade under perioden 1991–2004 från cirka 163 000 medlemmar till knappt 73 000. Det motsvarar mer än en halvering. Nedgången har varit relativt jämn. Det var egentligen bara valåret 1998 som

man kunde skönja en viss uppbromsning. Den allmänna nedgången kan knappast hänföras till någon speciell händelse, utan utvecklingen får snarare tolkas som en successiv, alltså jämt fortgående process.

Moderata samlingspartiet

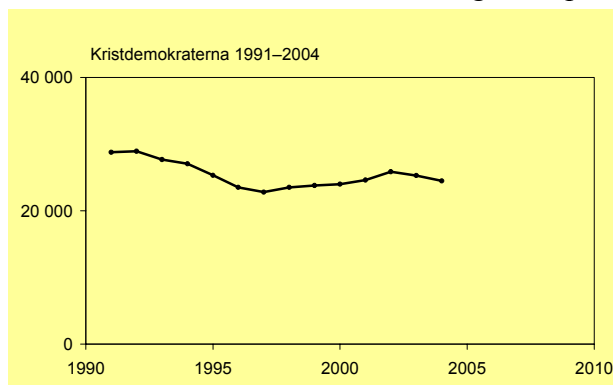
Även för moderaternas del är huvudmönstret en allmän nedgång i medlemstalen, från drygt 115 000 år 1991 till cirka 57 000 år 2004.

Under vissa år har medlemsantalet förblivit ungefär oförändrat och vid några enstaka tillfällen till och med ökat. Men i genomsnitt har moderaternas medlemskår minskat med drygt fyra tusen personer varje år sedan början av 1990-talet.

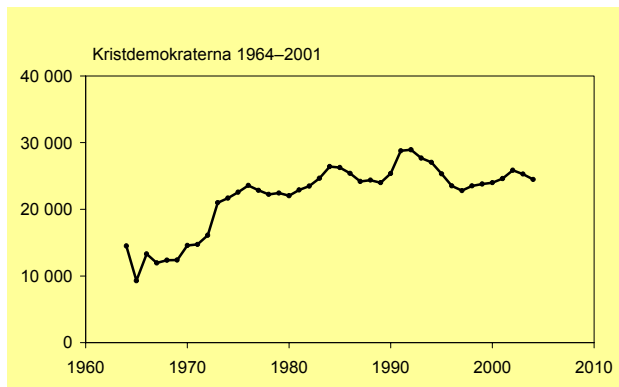
Kristdemokraterna

Kristdemokraternas medlemsuppgifter inkluderar inte partiets kvinnoförbund. Sett till mätperioden i sin helhet har medlemsutvecklingen för kristdemokraterna varit svagt negativ, men det rör sig inte om några stora förskjutningar. En trend av nettominskningar under några år början och mitten av 1990-talet bröts av några års posi-

tiv medlemsutveckling, som dock kulminerade år 2002.

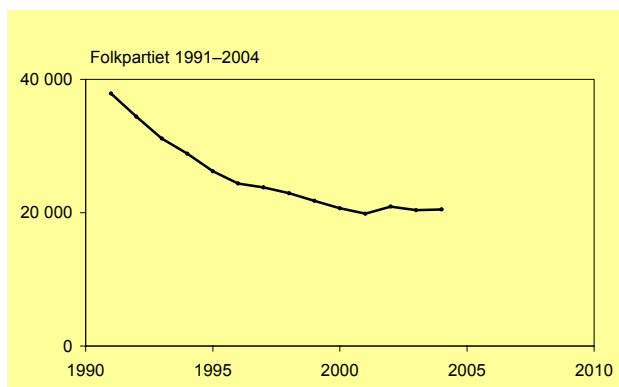
Den längre tidsserien, som täcker partiets hela historia, visar att partiet med vissa mindre upp- och nedgångar lyckades rekrytera nya medlemmar under de första årtiondena.

Toppnoteringarna kan dateras till 1990-talets första år, då kristdemokraterna hade nära 30 000 medlemmar. Numera ligger nivån kring 25 000 medlemmar.

Folkpartiet

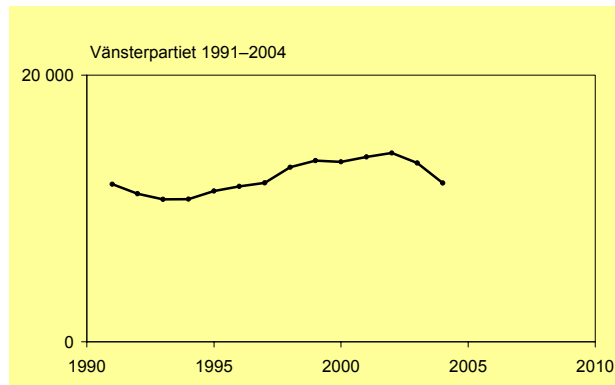
Medlemsutvecklingen för folkpartiets del följer ett delvis avvikande mönster. Visserligen rör det sig även i detta fall om en minskning. Antalet medlemmar har i stort sett halverats, från cirka 38 000 år 1991 till cirka 20 000 år 1991.

Men nedgången har inte varit helt jämn. De stora förlusterna ägde rum under 1990-talets första hälft. Under de senaste fem åren har kurvan planat ut. De folkpartistiska partimedlemmarna var i stort sett lika många år 2000 som 2004.

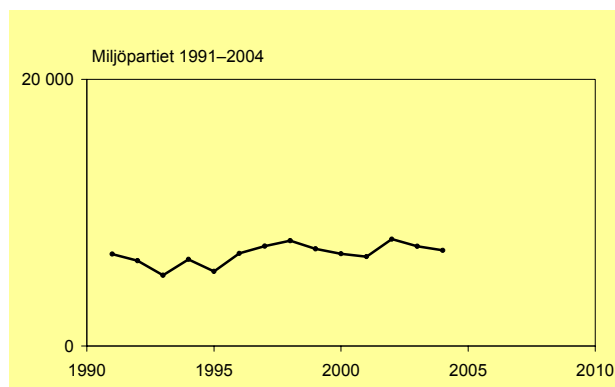
Vänsterpartiet

Under större delen av 1990-talet gick medlemsutvecklingen i Vänsterpartiet mot den allmänna trenden. Antalet medlemmar ökade netto med över 3 000 medlemmar mellan åren 1994 och 2002. Under 2003 och 2004 föll dock medlems-siffrorna relativt kraftigt och medlemsmässigt befinner sig Vänsterpartiet nu ungefär vid utgångsläget i början av 1990-talet.

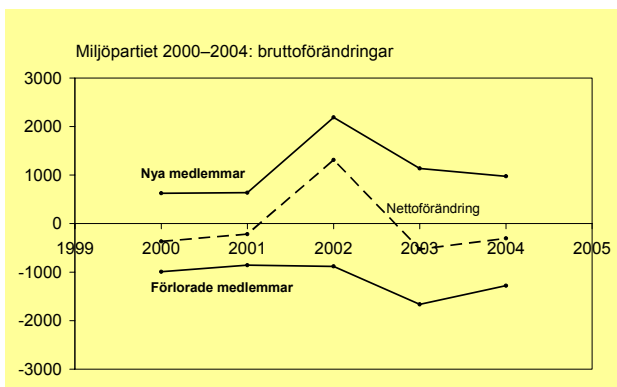

Miljöpartiet

Miljöpartiet utgör också ett undantag från det allmänna mönstret med minskande medlemsantal. Antalet medlemmar i miljöpartiet har varit relativt stabil och den allmänna trenden sedan början av 1990-talet är snarast ökande.

Mer detaljerade uppgifter visar bruttoförändringarna i miljöpartiets medlemskår under de senaste fem åren. Bakom de relativt små nettoförändringarna döljer sig bruttoförändringar som vissa år kan vara betydande.

Årligen försvinner ett tusental medlemmar, vilket motsvarar cirka femton procent av medlemskåren. Förlusterna kompenseras av nya medlemmar i ungefär samma storleksordning.

Partiernas medlemstal: sammanfattning

Denna redovisning parti för parti visar att bilden inte är helt entydig. För de medlemsmässigt minsta partierna, dvs. miljöpartiet och vänsterpartiet, rör det sig inte om några stora förskjutningar. Folkpartiet har visserligen minskat under den granskade perioden, men antalet medlemmar har varit relativt stabilt under de allra senaste åren. Också kristdemokraternas medlemstal ligger kvar på ungefär oförändrad nivå.

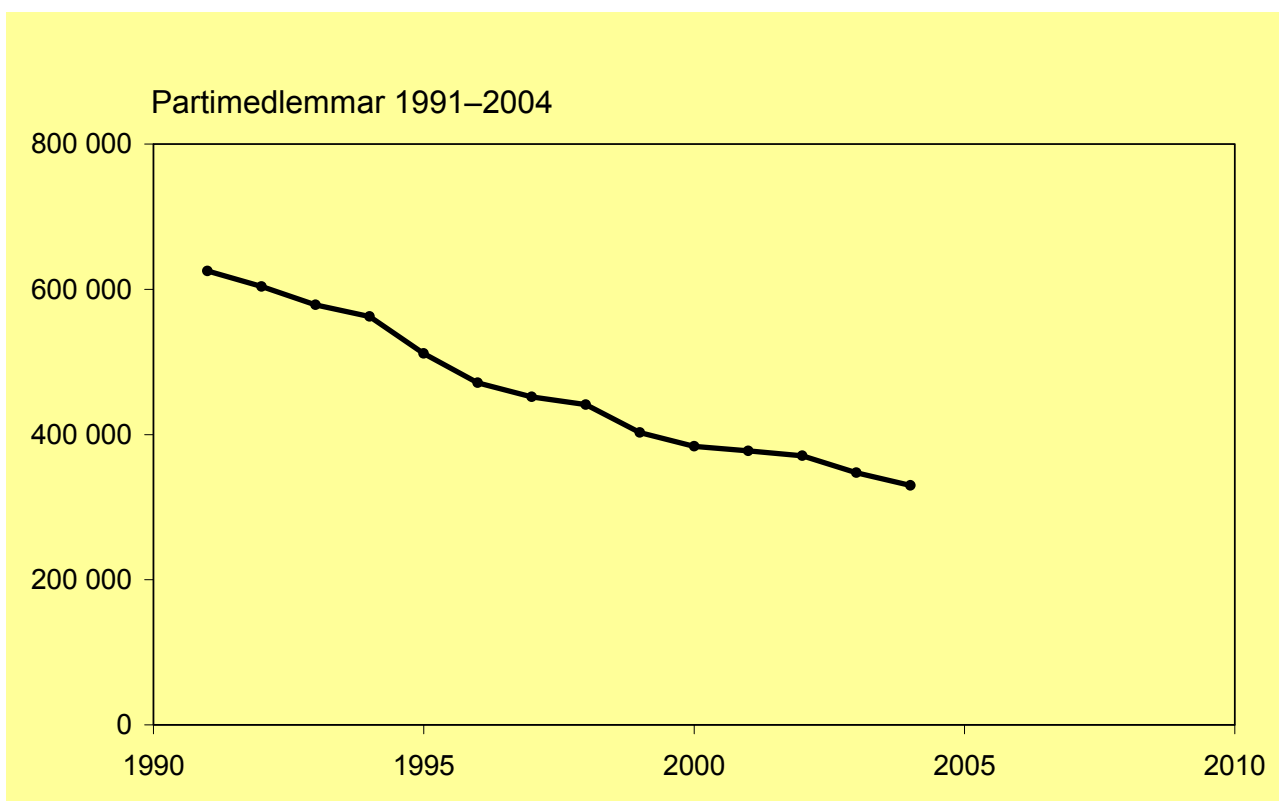
Det minskande antalet partimedlemmar är framför allt ett fenomen som är knutet till de tre partier, vilka alltjämt är de medlemsmässigt största: socialdemokraterna, centerpartiet och moderaterna.

En summering av de sju partiernas medlems-siffror gör det möjligt att få en totalbild över hur antalet partimedlemmar förändrats sedan början av 1990-talet. Man skall dock vara medveten om att denna totalsumma döljer att utvecklings-förloppen kan se olika ut för olika partier.

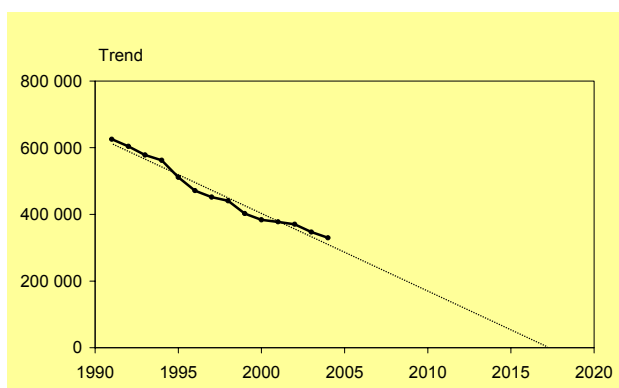
Antal partimedlemmar i Sverige, enligt partiernas egna uppgifter, minskade från cirka 625 000 år 1991 till cirka 330 000 år 2004. Det är framför allt socialdemokraterna, centern och moderaterna som tappat medlemmar.

I detta totalperspektiv har utvecklingen varit relativt jämnt nedåtgående. Minskningstakten var dock extra markerad under några kring mitten av 1990-talet. Man kan också avläsa en viss valårseffekt. Under valår äger det rum en viss återhämtning.

På grundval av medlemsutvecklingen under perioden mellan 1991 och 1999 gjorde SNS Demokratiråd år 2000 en enkel linjär framskrivning av trenden och fann att antalet partimedlemmar, med oförändrat utvecklingsför-

lopp, skulle vara nere i noll omkring år 2012, 2013.

Samma enkla operation, baserad på medlemsdata för perioden 1991–2004, visar att nollpunkten skulle nå omkring år 2017, dvs. något drygt årtionde framåt i tiden.

Anledningen till att tidpunkten flyttats fram några år jämfört med den tidigare mätningen är att den särskilt starka nedgången i mitten av nittioalet tyngde ner trenden. När fem nya år lagts till mätserien lutar trendlinjen inte längre lika kraftigt. Det finns alltså tecken på att medlemsutvecklingen börjar plana ut.

Medlemsutveckling: intervjudata

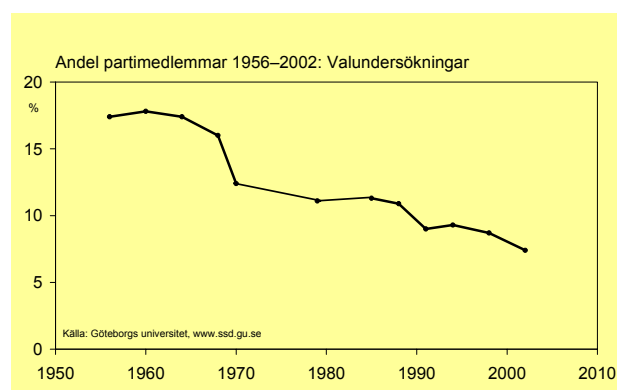
Frågor om medlemskap i politiska partier, och andra slags organisationer och föreningar, har ställts i ett stort antal intervju- och enkätundersökningar. Fyra mätserier sträcker sig över något längre tidsperioder. Urval, datainsamlingsmetoder och frågeformuleringar skiljer sig i vissa avseenden mellan dessa olika undersökningar, varför resultaten inte är exakt jämförbara. Det förekommer också att mättekniker modifierats genom åren. Härtill kommer att dessa mätningar, liksom alla statistiska urvalsundersökningar, är behäftade med ett slumpfel, vilket kan uppskattas med hjälp av sannolikhetsberäkningar och felmarginaler.

Valundersökningar 1956–2002

Sedan ett halvsekel tillbaka genomför statsvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet, numera i samarbete med Statistiska centralbyrån, intervjuundersökningar i samband

med varje riksdagsval. Frågan om partimedlemskap ställdes redan 1956, i den första riksomfattande intervjuundersökningen, och har sedan återkommit i de flesta undersökningar. Antal intervjupersoner från drygt 1 000 i den första undersökningen till mellan 2 000 och 2 500, som numera är den normala urvalsstorleken.

År 1956 hade frågan formuleringen ”Är Ni medlem i något politiskt parti eller någon politisk ungdomsorganisation?”. Undersökningarna 1960 och 1964 hade formuleringen ”Är Ni medlem i något parti?”. Därefter har frågan gällt om man är medlem i något politiskt parti eller någon annan politisk sammanslutning eller organisation.

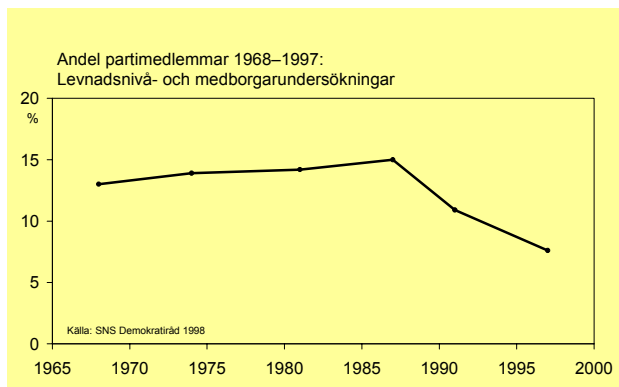
Valundersökningarna visar att i slutet av 1950-talet uppgav sig cirka 17 procent vara medlem av något politiskt parti. Andelen partimedlemmar sjönk under 1960-talet för att under några år plana ut kring 12-procentsnivån. Partimedlemmarnas andel började återigen sjunka i början av 1990-talet; möjligen kan det vara kollektivanslutningens avskaffande som här slår igenom. Enligt de senaste mätningarna uppgår andelen partimedlemmar till mellan åtta och nio procent.

Levnadsnivå- och medborgarundersökningar 1968–1997

År 1968 genomfördes på Låginkomstutredningens initiativ den första levnadsnivåundersökningen (LNU), en undersökning som senare kom att upprepas flera gånger. Några av frågorna om politiskt deltagande ställdes också i Maktutredningens medborgarundersökning 1987. Denna i sin tur upprepades 1997; dessa

resultat publicerades i 1998 års rapport från SNS Demokratiråd.

Intervjufrågans formulering är ”Är Du medlem i något politiskt parti eller politisk sammanslutning?”. Antalet intervju personer i levnadsnivåundersökningarna varierar mellan 6 000 och 7 000; i medborgarundersökningarna intervjuades 1987 cirka 2 000 personer och 1997 cirka 1 500 personer.

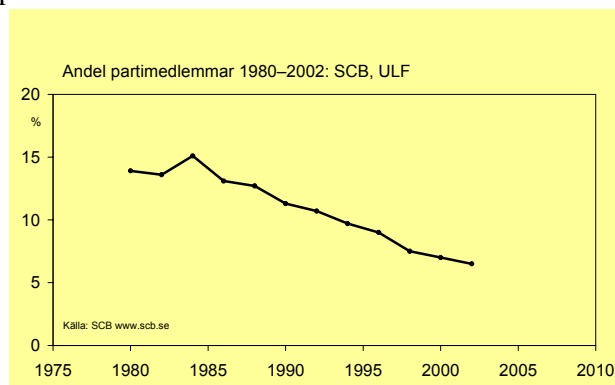
Under 1970- och 1980-talet noteras ingen nedgång i andel partimedlemmar, enligt dessa data. Det är framför allt under 1990-talet som allt färre uppger sig vara medlem i något politiskt parti. Under ett årtionde halverades andelen och uppgick i 1997 års mätning till cirka åtta procent.

SCB: undersökningar om levnadsförhållanden 1980–2002

Genom ULF, Undersökningarna av levnadsförhållanden, mäter Statistiska centralbyrån utvecklingen av levnadsförhållandena i Sverige. Undersökningarna har genomförts sedan 1975, i huvudsak som besöksintervjuer med ett slumpmässigt urval om ca 7 500 personer årligen av Sveriges vuxna befolkning 16–84 år. Sedan 1980 har frågor om partimedlemskap ställts med jämförbar mätteknik.

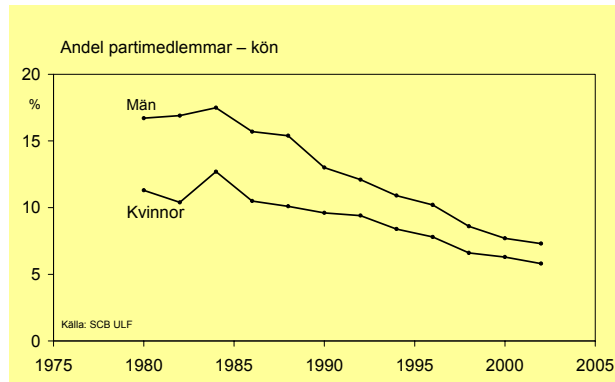
Även om den allmänna trenden är nedåtgående är det inte förrän från 1980-talets senare hälft som det är fråga om en kontinuerlig minskning. Sedan dess är det knappast fråga om några dramatiska brytpunkter, utan det rör sig om en successivt minskande andel som anger

att de är medlem i något politiskt parti. I de senaste mätningarna ligger nivån på knappt sju procent.

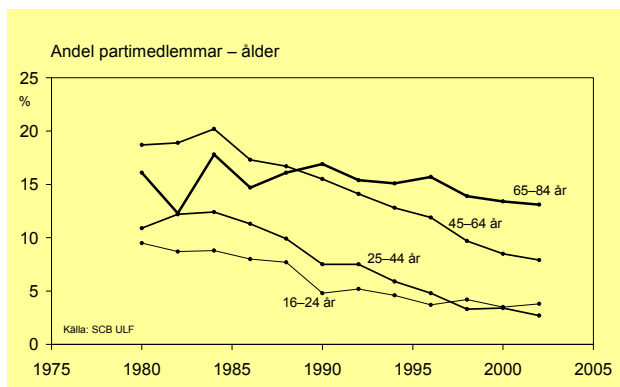

SCB-materialet är såpass omfattande att det med tillräcklig statistisk precision ger möjlighet att också granska utvecklingen inom olika delar av befolkningen.

Under hela den undersökta perioden är andelen partimedlemmar något högre bland män än bland kvinnor. Skillnaden har dock tenderat att minska. Det innebär att den procentuella andelen kvinnor i gruppen partimedlemmar har ökat något under senare decennier.

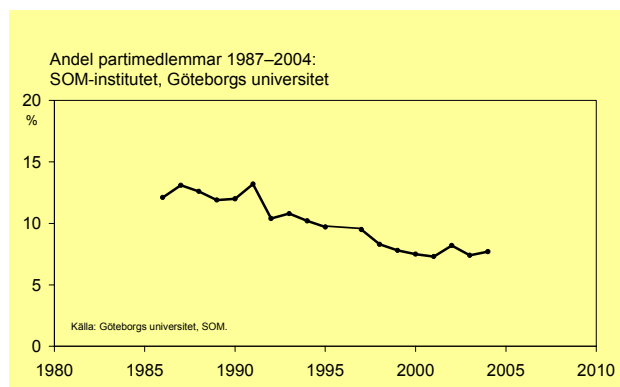

När det gäller utvecklingen inom olika åldersgrupper besannar SCB-undersökningarna den bild som framgått av tidigare publicerade analyser. Partimedlemmarna blir allt äldre. Det visar sig i diagrammet att andelen partimedlemmar ligger kvar på i huvudsak oförändrad nivå i gruppen pensionärer. Bland de yngre och medelålders noteras en tydligt fallande trend. Bland dem som är yngre än 45 år kan andelen partimedlemmar uppskattas till mellan tre och fyra procent.

SOM-institutet 1987–2004

Sedan 1987 genomför SOM-institutet vid Göteborgs universitet enkätundersökningar med riksrepresentativa befolkningsurval. Materialet omfattar vanligen omkring 1 600 svarspersoner. Frågan om partimedlemskap har ställts i nästan alla undersökningar.

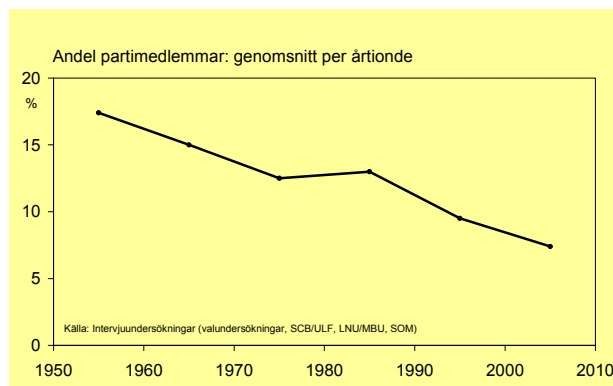

SOM-mätningarna bekräftar det allmänna mönstret från de övriga intervjuundersökningarna. Utvecklingen fram till det sena 1980-talet är inte helt entydig, men sedan 1990-talets början har det varit fråga om en kontinuerlig nedgång av andelen partimedlemmar. Nivån i de senaste mätningarna skattas till cirka åtta procent.

Intervjuundersökningar: genomsnitt

Även om de fyra intervju- och enkätundersökningarna skiljer sig en del i metodavseende är skillnaderna inte större än att det är försvarligt att, för den allmänna översiktens skull, lägga samman datapunkterna i ett samlat genomsnitt. Det följande diagrammet visar genomsnittsan delen partimedlemmar per årtionde. För 1950-

talet grundas uppgifterna endast på valundersökningen 1956, men ju längre fram i tiden man går desto fler undersökningar finns tillgängliga.

Intervju- och enkätundersökningarna är samstämmiga när det gäller allmänna mönstret. Andelen svenskar som uppger sig vara medlem i något politiskt parti har minskat från cirka 17 procent på 1950-talet till cirka 7 procent under 2000-talets första år. Även om den allmänna trenden är allmänt fallande har utvecklingen emellertid inte gått spikrakt. Tillgängliga data tyder på att medlemsrasen hejdades under 1980-talet för att plana ut, om än inte för att öka. Under 1990-talet fortsatte dock minskningen i ungefär samma takt som tidigare.

Slutsatser

Demokratirådet 2000 sammanfattade de då aktuella tendenserna med framskrivningen att de svenska partierna skulle försvinna som medlemsorganisationer inom ett drygt årtionde. Rådet avslutade sin rapport med att diskutera de tänkbara konsekvenserna av en sådan utveckling.

Att nu fem år senare följa upp medlemsutvecklingen är ett sätt att undersöka om Demokratirådets slutsatser alltså är giltiga. I allt väsentligt stämmer bilden fortfarande. Partiernas medlemsantal har fortsatt att gå tillbaka.

Demokratirådet 2000 konstaterade det mest realistiska scenariet var att minskningen skulle bromsa upp och att medlemstalet skulle plana ut på en lägre nivå än dagens. Men det är en ännu öppen fråga hur mycket partierna kan krympa utan att helt förlora sin karaktär som medlemspartier.

Kanske är det nu som denna kritiska gräns passeras. De svenska politiska partierna försvinner inte, men de håller just nu på att skifta karaktär. Medlemspartiet, masspartiet, folkrorelsepartiet – kärt barn har många namn. Men detta fenomen, som givit svensk folkstyrelse en delvis annan karaktär än demokratins funktionsätt i många andra länder, håller nu på att försvinna in i historieböckerna.

Demokratirådet anknöt till statsvetenskaplig teoribildning, som försökt fånga de stora trenderna genom att beskriva medlemspartiets förvandling till kampanjparti. De stora utvecklingsdragen kunde sammanfattas så att partierna fått svagare band med det civila samhället i vid mening (organisationer, medier och väljare), men däremot starkare koppling med den offentliga sektorns administrativa apparat (kommuner, landsting och vissa delar av statsförvaltningen).

Partiernas förändring speglar politikens professionalisering. Partiernas medlemskår sammanfaller alltmer med gruppen förtroendevalda. De ”vanliga” partimedlemmarna, samhällsintrasserade medborgare, blir allt färre. Uppgiften som förtroendevald har dessutom ofta blivit ett avlönat uppdrag. De skattefinansierade statsbidragen har gjort partierna mindre beroende av frivilliga insatser, men mer beroende av beslut inom den offentliga sektorn.

Åtskilliga delar av de politiska partiernas verksamhet kan fungera även utan stora medlemskårer. Medborgarna har i gengäld många alternativa sätt att försöka påverka samhällets utveckling. Men de sjunkande medlemstalen utgör problem för vissa aspekter av partiernas funktionssätt.

Rekryteringsproblem

En av partiernas viktigaste uppgifter är att nominera personer till valda förtroendeposter i kommunerna, landstingen och staten. Antalet kommunala förtroendeuppdrag efter valet 2002 uppgår till cirka 67 000. Eftersom en person kan ha flera uppdrag är antalet förtroendevalda mindre. Antalet kommunalt förtroendevalda har av statsvetaren Hanna Bäck och statistikern Richard Öhrvall beräknats till cirka 42 000. I landstingen finns omkring 7 000 uppdrag, som

besätts av knappt 5 000 personer. Omkring 60 procent av de landstingsvalda har också något kommunalt uppdrag, varför det totala antalet personer med uppdrag i kommun och/eller landsting uppgår till knappt 45 000. Härtill skall läggas riksdagsledamöter och andra förtroendeposter inom den offentliga sektorn. De politiska partierna har också i uppgift att nominera domstolsväsendets nämndemän, vilkas antal uppgår till knappt 6 000.

Parti	Antal kommunalt förtroendevalda	Antal medlemmar
m	6 651	56 988
c	5 386	72 528
fp	4 206	20 495
kd	3 409	24 479
mp	1 551	7 178
s	16 195	136 335
v	3 117	11 907
lokala partier	1 652	..
övriga	59	..
Summa	42 226	329 910

Källa: Statistiska centralbyrån.

Totalantalet förtroendevalda låter sig inte exakt beräknas, men kan uppskattas till storleksordningen 50 000. Denna siffra kan sättas i relation till det totala antalet partimedlemmar, som år 2004 uppgick till cirka 330 000. Det innebär att ungefär 15 procent av medlemmarna är politiker, i den meningen att de har åtminstone något förtroendeuppdrag.

I några av de medlemsmässigt mindre partierna utgör de förtroendevalda en ännu högre andel av medlemskåren. Inom vänsterpartiet, miljöpartiet och folkpartiet har var tredje eller var fjärde medlem ett valt uppdrag.

Statistiken visar att ålderspensionärer är underrepresenterade bland de valda politikerna. Partierna strävar i första hand efter att nominera personer som är under 65 år. Det innebär att rekryteringsbasen smalnar, eftersom åtskilliga av partiernas medlemmar i så fall faller för åldersstrecket. En bearbetning av SOM-institutets riksrepresentativa enkät 2004 visar att omkring en tredjedel av partimedlemmarna är över 65 år. Åldersfördelningen skiljer sig dock något mellan partierna. Relativt störst andel äldre återfinns i de tre partier som traditionellt sett haft

flest medlemmar: centern, socialdemokraterna och moderaterna. En kalkyl över antalet förtroendevalda i proportion till antal medlemmar under pensionsåldern visar på ett genomsnitt kring strax under 25 procent.

Om man till de personer som för tillfället är valda politiker också lägger dem som tidigare innehåft något uppdrag, och dem som står i beredskap att ersätta avgående ledamöter, står det helt klart en stor, och ökande, andel av partiernas medlemmar utgörs av politiker. De ”vanliga” medlemmarna, samhällsengagerade medborgare som går med i ett politiskt parti för att diskutera politik och påverka utvecklingen utan att för den skull bli en del av den offentliga makten, den typen av partimedlem blir alltmer sällsynt.

Rekryteringsproblemen får ibland till följd av att ett politiskt parti inte förmår att nominera så många kandidater att det motsvarar antal poster som partiet vunnit i valet. Statistik från Valmyndigheten visar att det redan efter valet fanns tre tomma stolar i landets kommunfullmäktigeförsamlingar.

Kommun	Parti	Antal vakanser
<i>Direkt efter valet 2002</i>		
Håbo	Folkpartiet	1
Olofström	Folkpartiet	2
<i>Oktober 2005</i>		
Arvika	Sverigedemokraterna	1
Askersund	Sverigedemokraterna	1
Hallstahammar	Miljöpartiet	1
Håbo	Folkpartiet	1
Karlskrona	Sverigedemokraterna	1
Kil	Vänsterpartiet	1
Markaryd	Vänsterpartiet	1
Olofström	Folkpartiet	3

Källa: Valmyndigheten.

Till följd av avhopp senare under valperioden har ytterligare vakanser uppstått. I oktober 2005 stod tio stolar tomma på grund av att partierna inte lyckats rekrytera kommunalt förtroendevalda.

Kommunikationsunderskott

I en representativ demokrati, inte minst i det svenska idealet om folkrörelsebaserad demokrati, spelar de politiska partierna en viktig roll som förbindelselänk och kommunikationskanal mellan väljare och valda. I takt med att medlemsbasen krymper minskar denna kontaktyta mellan partierna och allmänheten.

Massmediernas betydelse för den politiska opinionsbildningen kan förklaras av flera skilda omständigheter, både förhållanden som har med mediernas funktionssätt att göra och faktorer som är knutna till det politiska systemet. Partiernas försvagade medlemsbas är en bidragande orsak till kommunikationsunderskottet mellan folket och eliterna. Partiorganisationernas försvagade opinionsbildningskraft har lämnat ett vakuum, som journalister och massmedier fyller ut.

Källor

- Upplysningar från de politiska partierna. Domstolsverket. www.domstolsverket.se
SOM-institutet, Göteborgs universitet. www.som.gu.se
Statistiska centralbyrån. www.scb.se
Svenskt samhällsvetenskapligt dataarkiv. www.ssd.gu.se
Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet. www.valforskningsprogrammet.pol.gu.se
Bäck, Hanna och Richard Öhrvall. *Det nya seklets förtroendevalda. Om politikerantal och representativitet i kommuner och landsting 2003*. Kommunförbundet, Landstingsförbundet och Justitiedepartementet 2004.
Pettersson, Olof, Anders Westholm och Göran Blomberg 1989. *Medborgarnas makt*. Carlssons, Stockholm.
Pettersson, Olof, Jörgen Hermansson, Michele Micheletti, Jan Teorell och Anders Westholm 1998. *Demokrati och medborgarskap. Demokratirådets rapport 1998*. SNS Förlag, Stockholm.
Pettersson, Olof, Gudmund Hernes, Sören Holmberg, Lise Togeby och Lena Wängnerud 2000. *Demokrati utan partier? Demokratirådets rapport 2000*. SNS Förlag, Stockholm.
Widfeldt, Anders 1999. *Linking Parties with People. Party Membership in Sweden 1960–1997*. Ashgate, Aldershot.

Antal partimedlemmar

År	m	c	fp	kd	mp	s	v	Summa
1991	116 497	163 105	37 869	28 768	6 900	260 346	11 821	625 306
1992	108 022	153 369	34 404	28 929	6 400	261 605	11 104	603 833
1993	98 518	145 074	31 113	27 693	5 300	259 888	10 691	578 277
1994	93 748	136 466	28 854	27 041	6 500	259 191	10 700	562 500
1995	86 572	128 048	26 201	25 328	5 600	228 428	11 313	511 490
1996	84 896	117 072	24 387	23 505	6 950	202 718	11 652	471 180
1997	88 751	108 271	23 785	22 793	7 500	188 904	11 916	451 920
1998	88 731	107 406	22 932	23 504	7 900	177 316	13 097	440 886
1999	79 847	92 363	21 781	23 798	7 285	164 008	13 589	402 671
2000	76 732	85 464	20 665	24 005	6 918	156 233	13 504	383 521
2001	77 603	82 902	19 844	24 615	6 701	152 118	13 868	377 651
2002	69 672	79 456	20 928	25 861	8 011	152 402	14 163	370 493
2003	60 495	76 585	20 382	25 284	7 483	143 571	13 411	347 211
2004	56 988	72 528	20 495	24 479	7 178	136 335	11 907	329 910

Källa: Uppgifter från de politiska partierna

Studieförbundet Näringsliv och Samhälle
Box 5629
114 86 Stockholm
Tel 08 507 025 00
www.sns.se